

ÖNSÖZ

Gençlerle Felsefe

Felsefeye ilgi duyan, ama okumaya nereden başlayacağını bilemeyen gençler, felsefe öğretmenlerinden “felsefeye giriş” reçeteleri isterler. Bu isteğe tatminkâr bir yanıt vermek çok zordur. Herkes için geçerli, tek bir reçete yoktur çünkü... Bir okuma listesi önermek pek işe yaramaz. Öğrencinin isteğini yanıt-sız bırakmak da yakışık almaz. Böyle bir taleple karşılaştığımda öğrencilerime ilgilendikleri bir tema, konu ya da sorundan yola çıkarak okumalar yapmalarını öneririm. Felsefe tarihini okumakla işe başlamaksa, acemi şoförün birden-bire otoyola çıkmasına benzer. Yani meraklı genci baştan zora sokar. Bu önerim, felsefe tarihi okumayı tamamen bir tarafa bırakmak anlamına gelmez. Yalnızca felsefe tarihi okuyarak “felsefe yapma” etkinliği öğrenilemez. Felsefe tarihi, felsefe metinlerini okuma sürecine eşlik etmelidir, demek istiyorum.

Felsefeye Sanatla Bakmak

Felsefe problemlerine yaklaşmanın en elverişli yollarından biri, uygun yazınsal metinlerle işe başlamaktır. Nitekim edebiyat-felsefe ilişkisinin pek çok filozofta çok sıkı olduğunu görürüz. Felsefesini ozanca yapan filozoflar (Platon, Nietzsche...) olduğu gibi, romanlarında felsefe yapan yazarlar da (Dostoyevski, Kafka...) vardır. Şüphesiz, sanat ve felsefenin yaklaşım tarzları ve yöntemleri arasında farklar bulunur. Sanat, tekil bir durumu belli sınırlar içinde duyuşal ve duyguşal, estetik bir alımlama yoluyla dolaysız olarak anlamamızı sağladığı halde; felsefe, akıl yürütmeye dayalı kavramsallaştırma ve temellendirmeye, dolaylı olarak akılcı düzeyde açıklar. Bu nedenle felsefeye yeni başlayanlar

için yazınsal metinlerin kolaylaştırıcı bir işlevi vardır.

Örneğin, “adalet” kavramını irdelemek istediğimizi varsayalım. Bu kavramı felsefe tarihi içinde incelemeye girmeden önce, Sophokles’ten *Antigone*, Dostoyevski’den *Karamazov Kardeşler*, Borges’ten *Babil Piyangosu*, Nabokov’dan *Prin*, Kafka’dan *Dava* gibi eserlerden seçilmiş uygun metinlerle işe başlamakta sonsuz yarar vardır. Çünkü sanat yapıtları, sorunları doğrudan doğruya sezgisel bir duyuşla anlamamızı sağlayarak felsefe kavramsallaştırmayı kolaylaştırıcı bir rol oynar. Bu saydığım kitaplardan seçilen bir-iki metinden sonra Platon, Aristoteles, Aquinas, Leibniz, Hume, Kant, Stuart Mill, Karl Marx gibi filozofların adalet konusundaki görüşlerinin özünü ortaya koyan metinler seçerek okumalar yapabiliriz. Bu anlayışın mükemmel örneklerini Fransa’da liseler için hazırlanmış felsefe kitaplarında görürüz.

Elinizdeki kitapta da benzeri bir yol izlenmektedir. Kitaptaki sorular, Fransa’daki bakalorya sınavlarında sorulmuş on iki sorudan ve bu sorulara farklı yanıtlar veren seminer metinlerinden hareketle oluşturulmuştur. Bu soruların felsefeye başlayan gençlerin ilgisini çekeceğini umuyorum. Bu metinlerin amacı, sınıf içi diyalogları ve tartışmaları yüreklendirmek, dolayısıyla “felsefe öğretmek” değil, “felsefe yapmaya davet etmek”tir. Ayrıca felsefenin ve edebiyatın ortak olarak ele aldıkları konuların kesişim noktalarından yararlanarak disiplinlerarası bir yaklaşımla gençlerle felsefe yapmanın olanaklarını göstermektedir.

Bilindiği gibi metin inceleme, edebiyat ve felsefe eğitiminin ortak uğraşısıdır. Sanatsal metinleri çözümleyerek işe başlamak, felsefe metinlerini çözümlenmeye öncülük eder. “Çocuklar İçin Felsefe” disiplininin temelinde yatan anlayış da budur. Özellikle çalışma alanım “Çocuklar İçin Felsefe” olduğu için, felsefe eğitiminde yazınsal metinlerden yararlanmanın yararını bizzat dene-

yimlediğimi belirtmek isterim. Schiller, duyarlılık eğitiminin, hayal gúcünün insanda yeni fikirlere ulaşma gücü sağlayacağını savunur ve duyarlık eğitimini düşünce eğitiminden ayırmaz. Bu kitap, odaklandığımız bir konu bağlamında seçilmiş felsefi metinleri grup çalışmalarıyla inceleyerek felsefe eğitimi yapmayı önermektedir.

Kitapta on iki ünite vardır ve her ünite de bir soru ele alınmaktadır. Her ünite bir yazınsal metinle başlamakta ve farklı perspektifleri olan felsefi metinlerle devam etmektedir. Metni okuma ve anlama ilk ve en önemli adımdır. Bu okumanın amacı metnin odaklandığı kavramları, konu, soru ya da sorunu belirlemektir. Bir metni anlamada metin-okur ilişkisinin rolü önemlidir. Dolayısıyla aynı metnin birden fazla yorumu olabilir. Önemli olan bu yorumların metnin izin verdiği sınırlar içinde olmasıdır.

Felsefe, karşılaştığımız olaylar hakkında kavramsal bir görüş kazandırır. Amelie Oksenberg Rorty, felsefenin geçmişe ve günümüze ait miyopluğu düzeltme işi olduğunu söyler. Yani felsefe öncelikle görme kusurlarını düzeltir. Bir problemi çözmenin ilk adımı o problemi görmektir. Nietzsche *Yunanlıların Trajik Çağında Felsefe* adlı yapıtında felsefenin hem Apollon'un hem Dyonisos'un dilini konuşması gerektiğini söyler. Apollon sınırlılıktır. Dyonisos ise aşkınlık ve taşkınlık. Nietzsche akıl ile duyguların, felsefe ile yazının diyalektiğine dikkatimizi çeker. Çünkü insan düşünen bir varlık olmadan önce duyan bir varlıktır.

Felsefî Metinleri Okuma - Anlama - Tartışma ve Yorumlama

Felsefî metinleri okuyup anlayabilmek için izleyeceğimiz yolları şöyle özetleyebiliriz:

1. Metnin konusunu ve ortaya koyduğu felsefî savları belirlemek

İlk yapılması gereken metnin ele aldığı, kavram, soru ya da sorunun ne olduğunu saptamaya çalışmaktır. Böylelikle hangi kavramlarla hesaplaşmak gerektiğini, bu kavramların olası tanımlarını düşünmekle işe başlarız. “Metindeki konu, nasıl ve hangi açıdan ele alınmıştır?”, “Bu metnin satır aralarındaki sorular neler olabilir?” gibi sorular üzerinde düşünmek gerekir. Konuyu ve konu hakkındaki savları belirlemek, temel savın ne olduğunu formüle etmeyi kolaylaştırır. Metnin verdiği yanıt, filozofun kendisine sorduğu soruyu işaret eder. Metnin sorusunu bulmak, öğrencinin konuyu anladığını gösterir. Çoğu kez karşımıza çıkan soru birçok filozof tarafından yanıtlanmış olan bir sorudur. Bu takdirde bu soruyu farklı biçimde yanıtlamış olan filozofların düşüncelerini araştırmak gerekecektir. Bir metni incelerken metinden çok uzaklaşmak ne kadar hatalıysa, metnin içinde sıkışıp kalmak da o kadar hatalıdır.

2. Konunun ortaya koyduğu felsefî problemi belirlemek ve çözümlenmek

Ortaya konan soruyu belirledikten sonra yazarın yanıtını nasıl temellendirdiğini belirlemeliyiz. Sorunun birden fazla yanıtı olabilir. Bu yanıtlar üzerinde tartışmak, bu yanıtların ne tür yeni sorulara kapı araladığını göstermekten geçer.

3. Düşüncelerini gerçekleştirebilmek için bilgilerini seferber etmek

Ana problemi belirledikten sonra problem karşısındaki tutumumuzu belirlememiz gerekir. Konu bizi tanıdığımız birçok düşünüre götürebilir. Bunları kendi değerlendirmelerimizi desteklemek için kullanabiliriz.

Metin İncelemede Önerilen Yöntem ve Teknikler

Kitaptaki her ünite üç bölümden meydana gelir. Birinci bölümde yazınsal metin aracılığıyla öğrencilerin ele alınan konu hakkındaki mevcut bilgilerinin farkına varmaları ve konu üzerinde odaklanmaları sağlanır.

İkinci bölümde öğrencilerden felsefi metinlerin ana temalarını tanımlamaları, metinlerin savlarını belirlemeleri ve filozofun savının dayandığı gerekçeleri göstermeleri istenir. Bu amaçla öğrencilerin felsefe metinlerini daha kolay anlamasını sağlamak için, konunun bütünlüğünü bozmayacak şekilde bazı kısaltmalar ve sadeleştirmeler yapılmıştır.

Metinlerin, felsefe öğretmeni eşliğinde eleştirel düşünme ve ders işleme teknikleri kullanılarak işlenmesi önerilir. Tartışmalarda öğretmenin kolaylaştırıcı rolü önemlidir. Kolaylaştırıcı; tartışmaları yöneten, ileri sürülen düşüncelerin tartışılmasını kolaylaştıracak sorular yönelten ve ulaşılan sonuçları çerçeveyerek derleyen, sonuçlanmamış olanları da özetleyen biridir.

Üçüncü bölüm konuya ilişkin çerçevelemenin yapıldığı ve tartışmalarda ortaya çıkan yeni soruların tartışıldığı, öğrenilenlerin değerlendirmesinin yapıldığı bölümdür.

Sonuç:

Grup çalışmalarında akran öğrenmesine izin veren eleştirel düşünme yöntem ve tekniklerinin kullanılması önerilmektedir. Bu tekniklerin temelinde öğretmenin sınıf içi diyalogları yöneten kolaylaştırıcı rolü vardır. Yöntemler hakkında bilgi almak için Akbank, ERG , MEB girişimi tarafından yayımlanan *Düşünen Sınıf İçin Öğretme ve Öğrenme Yöntemleri* kitabından, okuduğunu anlama konusunda Pan Yayıncılık tarafından yayımlanan Oya Adalı, *Anlamak ve Anlatmak* kitabından yararlanılabilir.